

ŠTEV. 11.

LETNIK XXIV.

NARODNI GOSPODAR

GLASILO „ZADRUŽNE ZVEZE“
V LJUBLJANI.

V LJUBLJANI, DNE 15. NOVEMBRA 1923.

TISK ZADRUŽNE TISKARNE V LJUBLJANI.

VSEBINA.

Dr. Basaj: O raznih tipih zadružništva v Sloveniji	161
Alb. Prepeluh: Potreba skupnega nakupa	165
A. Kralj: Pripombe k načrtu zadružnega zakona	167
Vprašanja in odgovori	170
Zadružništvo	171
Gospodarstvo	174

NARODNI GOSPODAR

GLASILO „ZADRUŽNE ZVEZE“ V LJUBLJANI.

Člani „Zadruž. zveze“ dobivajo list brezplačno. Cena listu za nečlane po 25.— Din. na leto, za pol leta 12-50 Din. Za člane zvezinih zadrug 20 Din. na leto. Posamezna številka 3 Din. — Izhaja 15. dne vsakega meseca.

Rokopisi se ne vračajo.

Dr. Basaj.

O raznih tipih zadružništva v Sloveniji.*

»V tem oziru vidimo, da tudi srbski narod tekmuje z drugimi, imenoma tudi z našimi v zadružni organizaciji tako naprednim slovenskim narodom. Gre za kmeta. Kmet na našem jugu — to nam kaže Srbija in Bulgarija — hoče živeti in umeva, da je zadružništvo zanj rešilna ladja. (Dr. Krek: Skrb za zadružništvo na Bolgarskem in Srbskem, Nar. Gospodar 1. 1912.)

Slovensko zadružništvo je še mlado. Ni staro več kot eno generacijo. Ustanovitelji slovenskega zadružništva, ki je žal le prežgodaj odšel v grob, ni še dolgo, ko je hodil med svojimi zadrugami po slovenskem jugu. In ker na tem slovenskem jugu biva pretežno kmetijsko ljudstvo, je razumljivo, da je apostol našega zadružništva posvetil največ skrbi ustanavljanju in pospeševanju kmetijskega zadružništva in je značaj zadružništva na Slovenskem pretežno kmetijski. Kolikor je delavskega zadružništva, so to edino konsumna društva in še ta zelo maloštevilna in po večini ustanovljena šele v novejšem času.

Predno govorimo o tipih zadružništva v Sloveniji, moramo zavzeti stališče napram temu, kako naj se zadružništvo deli v vrste,

ker v tem pogledu vlada velika neenotnost. Na temelju stare, čeprav ne več običajne delitve so v narodno-gospodarski vedi razločevali tri oddelki: produkcijo, cirkulacijo in konsum. Po tej delitvi moremo tudi najbolj jasno in najbolj uspešno zadrug deliti v tri glavne vrste: kreditne (za cirkulacijo denarja), producerske in konsumne zadrug. Dočim je pojem kreditne zadrug z imenom samim že popolnoma opredeljen, razumevamo pod konsumnimi zadrugami prav za prav dve vrsti zadrug: konsumne zadrug v ožjem pomenu za skupno nabavo življenjskih, zlasti gospodinjskih potrebščin in stavbene zadrug za zgradbo in preskrbo stanovanj, kar praviloma spada tudi pod konsum.

Glede producerskih zadrug pa vlada še velika nejasnost. Mi stojimo na stališču, da so producerske zadrug i one, ki imajo posla s produktom in jih bomo imenovali produktne zadrug, i one, ki imajo posla s produkcijo samo in jih imenujemo producerske zadrug. Produktne zadrug so ali produktne nabavne zadrug, v kolikor dobavljajo članom produkte, ki bodo, šele prišli v producerski proces n. pr. sirovine, stroje, orodje itd., in produktne vnovčevalne zadrug, v kolikor imajo namen že gotove proizvode skupno vskladiščiti ali jih skupno prodajati.

* Referat na zadružnem kongresu v Celju 6. oktobra 1923.

Po tej ugotovitvi, kako delimo zadruge po njih gospodarskem cilju, prehajamo k tipom slovenskega zadružništva.

I. Kreditne zadruge.

40-letnica obstoja, ki jo jutri obhaja Zadruga zveza v Celju, je obenem 40-letnica kreditnega zadružništva v Sloveniji. M. Vošnjak je bil tisti mož, ki je začel z organizacijo kreditnega zadružništva po Spodnjem Štajerskem. Toda to ni bilo kmetijsko kreditno zadružništvo rajfajzenovega sistema, tudi niso bile to čiste šulcedeličeve ljudske banke, ampak je bil takozvani mešani tip kreditnega zadružništva, ki se je v glavnem ustanavljal v mestih in trgih. Značaj tega zadružništva je bil narodno-političen. Namen mu je bil zbirati slovenski kapital, da se ž njim okoristi lahko slovenski obrtnik in trgovec in se tako okrepi slovensko gospodarstvo in slovenski živeli v narodnem in gospodarskem boju s prodirajočim nemštvom.

Hranilnice in posojilnice rajfajzenovega sistema za organizacijo kmetijskega kredita pa so se začele pri nas v Sloveniji ustanavljati šele v devetdesetih letih. Mogočni razmah tega zadružništva v Nemčiji je vplival na sosedno Avstrijo in preko nemških dežel Avstrije je ta vpliv prišel tudi v slovenske dežele tembolj, ker je ravno v teh deželah vsled pomanjkanja kmetijske izobrazbe in vsled pomanjkanja vsake, zlasti pa gospodarske organizacije, silno cvetelo oderuštvo in je bil položaj kmetijskega ljudstva naravnost obupen.

Bistvo rajfajzenovega kreditnega zadružništva je neomejeno jamstvo vseh članov. To jamstvo temelji na ideji, da naj člani pri zadrugi ne iščejo samo gmotnih koristi, temveč naj jih pri tem vodi tudi pristno krščansko načelo ljubezni do bližnjega. Zato se zahteva tudi pristop premožnej-

ših kmetov, ki sicer ne potrebujejo posojila od posojilnice, ki naj pa vendar vsled načela ljubezni do bližnjega pomagajo revnejšim, slabejšim z neomejenim jamstvom. Drugi nič manj važni razlog poleg navedenega etičnega pa je ta, da se mora hranilnica in posojilnica postaviti na neomejeno jamstvo, ako hoče, da bo taka združba, pretežno gospodarsko slabih, uživala zaupanje in ji bodo posestniki svoje prihranke zaupavali v obliki vlog.

Ker pa je z neomejeno zavezo združena za člane tudi gotova nevarnost, so se vspretno z zahtevo neomejenega jamstva izkristalizirale pri rajfajzenovih posojilnicah gotove kavtele, ki tvorijo bistvene znake rajfajzenovega sistema: omejitev zadružnega okoliša; dolžnosti odbornikov so brezplačne častne službe; za deleže se ne izplačuje nikaka dividenda; tudi v slučaju razdružbe je zadružno premoženje nedeljivo, vezano gospodarskemu cilju, kakor ga določajo pravila; menice so vsled nepoučenosti ljudstva in s tem združenih nevarnosti izključene; posamezna zadruga je strogo podrejena svoji centrali glede prometa denarja, kontrole in sploh poslovanja.

Avstrijski zakon od l. 1889 (takozvani rajfajzenski zakon) je sprejel skoro vse navedene kavtele, poleg tega pa še dostavil, da delež ne sme presegati 25 Fl. in da sme znašati razlika med obrestno mero vlog in posojil največ 1 1/2%.

Razumljivo je, da so se v prvi dobi zadružnega pokreta pri nas t. j. v devetdesetih letih ustanovljale največ hranilnice in posojilnice za kmetijski kredit. Ako se je v resnici hotelo za kmeta kaj storiti, je bilo neobhodno oteti ga najprej iz pesti oderuhov. Radi tega je bila v devetdesetih letih potreba po kmetijskih kreditnih zadrugah najnujnejša in so našle tudi največ razumevanja.

Predno navajamo pravila naših rajfajzenovk, naj omenjamo še eno. Znano je, da rajfajzenove kase niso imele samo naloge preskrbovati kmetom potrebnj kredit, ampak je rajfajzenova kasa združevala raznovrstne cilje. Kot namen so normalna pravila rajfajzenovih kas označala : povzdigo gospodarstva in pridobitnosti članov. Za dosego tega cilja nalagajo zadrugi izvrševanje vseh mer, posebno : a) ugodno preskrbo obratnih sredstev, b) ugodno razpečevanje gospodarskih pridelkov. § 4 normalnih pravil navaja poleg sprejemanja vlog in dovoljevanja kreditov tudi : skupno nabavo gospodarskih potrebščin (umetnih gnojil, semen, strojev, orodja, močnih krmil itd.), skupno prodajo kmetijskih pridelkov in izdelkov domače obrti, nabavo strojev, orodja in drugih predmetov kmetskega gospodarstva na skupen račun. Dalje povdarja § 4 normalnih pravil, da naj ne bo pri celi uredbi in delu zadruga mero-dajno samo stremljenje po dobičku, tem-več povzdiga gospodarsko slabih in stremljenje po nraavnem izboljšanju kmetskega stanu. Zato navaja med nadaljnimi nalogami tudi nalogo, da naj se podvzemajo vse mere za ohranitev kmetskih posestev in kmetskih družin in priporoča uredbe proti zapravlji-vosti, proti razkosavanju kmetskih zemljišč, proti vsake vrste oderuštvi in proti vsem škodljivim razvadam in običajem (proti pijan-čevanju, zapravljiivosti, pravdarstvu itd.) in da naj se tudi strokovno znanje razširja s predavanji, tečajji itd.

Naše rajfajzenovke niso mogle oziroma niso smele privzeti tega širokega programa. Omejiti so se morale samo na dovoljevanje kreditov in zbiranje vlog, to pa radi tega, ker so davčne in pristojbinske oblasti zavzele stališče, da gredo zadrugam ugodnosti po zakonu iz l. 1889 le tedaj, ako se omeju-jejo na kreditne posle.

Temu dejstvu, ki so ga v začetku naše kreditne zadruga neprijetno občutile in proti kateremu so se tudi branile s pritožbami na višje oblasti, se imamo zahvaliti, da so naše kreditne zadruga ostale res samo kreditne zadruga in da so blagovne posle, skupno nabavo kmetijskih potrebščin in skupno prodajo kmetijskih pridelkov morale iz svojega delokroga črtati. Danes, po 30 letih, ko gledamo na tisti čas s primerne oddaljenosti, lahko trdimo, da je bilo to dejstvo za naše kreditne zadruga sreča in da se imamo ravno temu dejstvu zahvaliti, da se je kmetijsko kreditno združništvo tako lepo razvilo in je danes najmočnejše med vsemi panogami združništva. S tem so se hranilnice in posojilnice obvarovale pred nevarnostmi, ki so združene z vsako trgovino tembolj, ako jo imajo v rokah nevesči ljudje in s tem so si ohranile zaupanje ljudstva, da se je res skoro ves kmetski denar zbiral v kmetske hranilnice in posojilnice in so tako vedno imele zadostna sredstva, da zadestijo svoji prvi in glavni nalogi, dovoljevanju kredita potrebnim posestnikom. Razume se pa, da pri tej omejitvi niso izpuštile iz vidika svojih moralnih nalog : podpiranje gospodarsko slabih in stremljenje po nraavnem izboljšanju kmetskega stanu.

Z ozirom na navedeno očrtajo pravila naših rajfajzenovih hranilnic in posojilnic namen zadruga veliko krajše nego normalna pravila newwiedske organizacije. Običajno glasi določba o namenu zadruga sledeče : zadruga ima namen razmere svojih članov v nraavnem in gmoetnem oziru zboljšavati, v to svrhu : a) sprejemati denar (hranilne vloge) in obresti, b) dobivati si denarna sredstva s svojim združnim kreditom in c) dajati posojila. — Okoliš zadruga je običajno sodni okraj. Menice so izključene. Čisti dobiček se mora v celoti pribiti k rezervnemu zakladu. V slučaju razdružbe se mora po pravilih iz-

ročiti premoženje ali županstvu ali župnemu uradu, da ga razdeli v gospodarske podpore okoliša ali pa ga porabi za ustanovitev in podporo nove take zadruga v istem kraju.

Te kreditne zadruga so se neverjetno hitro razvile tako, da imamo po preteku desetletja t. j. l. 1903 v slovenskih deželah včlanjenih že 339 zadrug rajfajzenovega sistema. Vseh zadrug je bilo tedaj v slov. deželah 576, torej je bilo 59 % rajfajzenovk. Po stanju koncem l. 1922 je bilo pri Zadrugi zvezi v Ljubljani včlanjenih 235 rajfajzenovih zadrug (šulcedeličevih le 28), pri Zadrugi zvezi v Celju 60 rajfajzenovih zadrug (šulcedeličevih le 36) in pri Zvezi slovenskih zadrug v Ljubljani 21 rajfajzenovih zadrug (šulcedeličevih 11) skupaj torej 316 rajfajzenovih zadrug, šulcedeličevih 75 t. j. 81 % rajfajzenovk proti 19 % šulcedeličevk. Ako jih primerjamo s celokupnim številom zadrug, je bilo kreditnih zadrug 50 %.

Ljudstvo se je kreditnih zadrug oprijelo z vnemo in zaupanjem. Zato so že pred vojno izredno visoke številke, ki izražajo višino vlog pri teh ljudskih zavodih. Po vojni je sicer vnema vlagateljev zelo ponehala, vendar pa je število vlog še dosti visoko. Vseh vlog je bilo koncem l. 1922 pri Zadrugi zvezi v Ljubljani K 252,075.788.—, pri Zadrugi zvezi v Celju K 28,766.987.— pri Zvezi slovenskih zadrug v Ljubljani K 19,236.587.—, skupno torej K 300,079.362.—. Ako pa so imele te zadruga v tem času samo pri svojih centralah nad 300,000.000 K naložb, lahko približno računamo, da so imele v istem času razposojenega denarja najmanj dvakrat toliko, to je nad 600 milijonov kron. Lahko torej cenimo, da je bilo koncem l. 1922 v naših kreditnih zadrugah zbranega blizu ene milijarde kron pretežno kmetskega denarja.

Glede šulcedeličevk moramo pripomniti, da so se ustanavljale skoro izključno v mestih in trgih. Dejansko se naše šulcedeličev-

ke veliko manj razlikujejo od rajfajzenovk nego je to v njihovi domovini, v Nemčiji. To izvira zlasti iz tega, ker so mnoge šulcedeličevke nastale šele zadnji čas iz rajfajzenovih zadrug potom precej enostavne in minimalne spremembe pravil. V pravila se je enostavno uvedlo, da lahko dovoljuje kredite tudi na menice, črtala se je določba glede omejenega okoliša in isto tako se je črtala določba glede obvezne 1 ½ % razlike med obrestno mero vlog in posojil. Ta prememba se je izvršila radi potreb obrtniškega stanu v gospodarsko bolj razvitih krajih, zlasti v bližini mest.

II. Blagovne zadruga.

a) Prehajamo k drugemu tipu, k blagovnim zadrugam. V blagovnih zadrugah so deloma čiste konsumne zadruga. Ustanavljale so se takoj v početku z omejenim namenom skupne nabave življenjskih potrebščin, zlasti gospodinjskih potrebščin. Njih število po kmetih pa je primeroma majhno, zlasti radi tega, ker so prva konsumna društva po deželi vsled pomnakanja knjigovodstva doživela neuspeh in mnoga izmed njih propadla.

b) Veliko večje pa je med njimi število gospodarskih društev ali kakor se tudi imenujejo, kmetijskih zadrug v ožjem pomenu besede. To so torej producentske zadruga. Njihova naloga je izpolnjevati to, kar pri nas niso mogle in niso smele privzeti v svoj delokrog rajfajzenove hranilnice in posojilnice, to je ugodno preskrbo obratnih sredstev za kmeta in ugodno razpečavanje gospodarskih pridelkov. Dasi so imele te zadruga v pravilih prvo in drugo, torej skupno nakupovanje in skupno prodajo, poleg tega pa tudi snovanje naprav in naredb v povzdigo kmetijstva in ustanavljanje zadrugnih skladišč, vendar so se praktično omejila na skupno nabavo gospodarskih potrebščin vsake vrste, posebno pa umetnih gnojil, semen, moč-

nih: krmil, galice, kmetijskih strojev in kmetijskega orodja. To je bil glavni delokrog kmetijskih ali gospodarskih društev, dočim so drugo polovico naloge, prodajo kmetijskih pridelkov, skoro popolnoma zanemarila. In tudi, kar se tiče preskrbe kmetijskih potrebščin, večina teh društev ni vodila potrebščin v zalogi, ampak jih je od slučaja do slučaja, zlasti v sezoni nabavljala na podlagi zbranih naročil pri kmetih. Pač pa je marsikatero izmed teh društev nabavilo za svoje člane moderne poljedelske stroje za skupno uporabo in v to svrhu zgradilo tudi zadrugne shrambe za stroje. S tem so kmetijska društva veliko napravila za razširjanje uporabe strojev v poljedelstvu, so veliko pripomogla k naprednemu gospodarstvu s stroji na eni strani, k izboljšanju gospodarstva potom semen, umetnih gnojil, plemenske živine itd. na drugi strani.

c) Še tretji tip blagovnih zadrug moramo omenjati, to so takozvane kmetijske nabavne in prodajne zadruge. Ustanavljati so jih začeli šele po vojni. Zamisljene so bile kot večje blagovne zadruge po okrajih, dejansko pa so se razmere tako zasukale, da se je ustanovilo večje število takih zadrug z manjšim obsegom po občinah, župnijah. Pravila teh nabavnih in prodajnih zadrug imajo namen izredno široko očitati in zato so tudi zadruge pod tem imenom zelo različne. Lahko pa rečemo, da nobena izmed njih ne izpolnjuje vseh nalog, ki so si jih stavile v pravilih, ker so te naloge preobširne. Največ je odvisno njihovo delovanje od tega, ali imajo sposobnega, podjetnega poslovođjo.

Ravno radi sposobnosti poslovođje so se nekatere izmed njih silno dvignile in dejansko pomenijo močno blagovno centralo za nakup in prodajo kmetijskih potrebščin ne le za župnijo, ampak za cel okraj. V jeseni nakupavajo v veliki množini poljske pridelke, zlasti fižol, krompir, žito, semena. Poleg tega se bavijo z lesno trgovino, nakupujejo v svojem okolišu apno itd. Ravno za te vrste zadrug je urejeno knjigovodstvo in dober poslovođja pogoj obstanka in uspeha. V tem oziru bo morala zadrugna šola skrbeti, da izvežba zadosti sposobnih ljudi.

č) Na četrtem mestu naj med blagovnimi zadrugami navajam še delavska konsumna društva v industrijskih krajih in mestih. Delavska konsumna organizacija se je pri nas razvila šele po vojni. Zanimivo je, da se pri tej organizaciji ni uveljavila mala avtonomna zadruga, ampak močna centralna zadruga, ki potem ustanavlja podružnice ali pravilno poslovalnice. Tako se je n. pr. Prvo delavsko konsumno društvo v Ljubljani, katerega ustanovitelj je dr. Krek, polagoma razvilo v močno centralno organizacijo, ki ima danes nič manj kot 41 podružnic po raznih krajih. Dočim je raznim vrstam kmetijskih blagovnih zadrug, pa tudi kmetskim konsumom sistem ročdalskih pionirjev tuj, so se delavska konsumna društva naslonila na angleški sistem, delajo s povratnim dobičkom (dividendo) do 5 % in tudi več celotnega prometa posameznega člana. To člane privabi, obenem pa pomeni neke vrste štedenje.

(Dalje prihodnjič.)

Alb. Prepeluh.

Potreba skupnega nakupa.

Zadružništvo v Sloveniji je danes brez dvoma močan ekonomski faktor. Velika večina zadrug in zadrugarjev se precejšne izmere te ekonomske moči niti ne zaveda. To pred-

vsem zaradi tega, ker imajo posamezne zadruge ali pa njih vodniki navadno pred očmi le svoj lastni delokrog, ki je ozek. V današnjih težvanih gospodarskih prilikah morajo

posamezne celice celotnega združnega gibanja dostikrat premagovati težke ovire in zapreke, ki jih omalodušijo, ker pozabljajo na celotni pregled in na silo gibanja. Zato bi bilo neizmerne važnosti, če bi zlasti vse osrednje organizacije v svrhu združne propagande in moralne opore, ki je važna, češče objavljale izčrpne statistične izkaze, iz katerih bi bilo razvidno člansko število in denarni odnosno blagovni promet ter, če mogoče, tudi važne časovne izkušnje in težave v strokovnem pogledu. Tako bi dobili tudi pregled strok, v katerih se dandanes v Sloveniji praktično udeležuje združna misel kot nosilka bodočega kolektivnega gospodarjenja.

Če pa je združništvo danes že mogočen ekonomski faktor, je vendar njegova akcijska sila prilično še mala. Imam pred očmi zlasti blagovno združništvo, katero se je zlasti po vojni zelo razcvetelo in razširilo. Povojni padec denarne vrednosti, večja sigurnost vrednosti blaga vsake vrste kot pa popirnega državnega novca, propad malih hranilcev, velike konsumne potrebe po vojni, — vse to in še marsikaj drugega je naravnost izzivalo k pospeševanju in udeleževanju združništva v velikem v prometu z blagom vsake vrste. Čas je bil zelo ugoden in blagovne zadruge, ki so imele previdno gospodarstvo in vsaj približno dobro blagovno kalkulacijo, so si opomogle. Seveda so ti ugodni časi že daleč za nami in se danes te zadruge nahajajo v zelo težavnih položajih. To pa iz sledečih vzrokov :

Vsled naglega, deloma celo nepričakovanega razvoja, so bile blagovne zadruge navezane na kredit, ki je bil poceni in se ga je lahko dobilo. Danes so denarni krediti i redki i dragi. K veliki reži se je pridružila visoka obrestna mera, ki takorekoč dnevno raste. Solidna trgovina, ki je pri kalkulaciji cen danes povsem odvisna od konkurence in svetovnih cen, pa ne zmore današnjih visokih in preti-

ranih bančnih obresti. Danes najdemo že v vsakem, tudi v najmanjših krajih, trgovske potnike, domače in iz inozemstva, ki ponujajo blago ter so pravi razkrojevalci združne discipline. Dandanes je ne le pri nas, ampak tudi v sosednih deželah, tako n. pr. v Nemški Avstriji, na Čehoslovaškem, v Italiji pomanjkanje denarja zelo občutno, kot pri nas. To pomanjkanje napravlja konkurenco med ponudniki blaga uprav divjo in brezglavo. Zakaj mnoge zasebne tovarne in zasebne veletrgovine prodajajo blago tudi že pod ceno ali pa komaj z dvaodstotnim zaslužkom, ako isto takoj v gotovini plača. Pomanjkanje denarja je tako veliko, obrestna mera za kredite v tekočem računu tako visoka, da se podjetniku ali veletrgovcu izplača, odreči se običajnemu zaslužku, ako more blago hitro spremeniti v gotov denar, ki mu potem izgubljeni zaslužek nadomesti.

Vsled teh razmer je blagovno združništvo, ki je večinoma navezano na kredite, prišlo v težek položaj, ki ga sili, da se kar najbolj omeji v svojem obratovanju ali pa celo likvidira. Samo en izhod bi bil mogoč : Povzdiga združne discipline.

Ta pa je danes še prav slabotno dete. Zadruga in združniki si danes nabavljajo potrebno blago večinoma pri zasebnih trgovcih, dostikrat celo pri malih trgovcih. Seveda odločujejo pogostoma v tem pogledu v ne ravno zadnji vrsti — osebni oziri. Pri tem naletimo običajno na precej jalov izgovor, češ ta ali ona združna centrala, to ali ono združno velepodjetje je dražje kot pa zasebni trgovec. V poedinih primerih je to tudi mogoče baš radi tega, ker mora zadruga dovoljene ji kredite visoko obrestovati, med tem ko zasebni trgovec kupčuje morda z lastnim premoženjem in si tako prihrani to diferenco. V obče pa ta izgovor ne drži in krije navadno povsem druge motive nakupovalcev.

V tem leži mala akcijska moč našega

zadružništva. Treba bi bilo organizovati za-
res skupen nakup. Izvedba tega bi neizmerno
pojačala ekonomsko silo slovenskega zadruž-
ništva. Brez izvedbe skupnega nakupa bla-
govno zadružništvo izgublja na svojem gos-
podarskem pomenu in pada v brezpomembno
vegetiranje. Potrebe našega časa nalagajo za-
družništvu, da v svojem eminentnem intere-

su pristopi k organizaciji skupnih nakupov.
Gotovo, ta organizacija ni lahka, toda z do-
bro voljo, z energijo in z načrtom, ki bi se
dosledno izvrševal, bi se tudi v tem pogledu
dosegli veliki in lepi uspehi.

Blagovno zadružništvo brez organizira-
nega skupnega nakupa je kakor telo brez du-
še. Ni vredno, da živi!

A. Kralj.

Pripombe k načrtu zadružnega zakona

(Dalje.)

Načelstvo in nadzorstvo.

Člen 21 načrta predpisuje, da mora vsa-
ka zadruga imeti načelstvo in nadzorstvo.
Razlika napram našemu sedanjemu zadruž-
nemu zakonu obstoji torej v tem, da je po
načrtu nadzorstvo obligatoren organ zadrug-
e, ne samo fakultativen. Zoper to določbo
ne bo mogel nihče ugovarjati, ker so že se-
daj skoro izključno vse zadruge imele nad-
zorstvo, dasi po zakonu k temu niso bile
primorane. Nadaljna razlika obstoja v tem,
da mora zadruga imeti načelstvo in nadzor-
stvo že ob svojem postanku, še predno se
vpiše v zadružni register. Zadruga mora biti
že popolnoma organizirana, ko vstopi v živ-
ljenje.

Za mnoge pokrajine naše države bo pre-
cej važno vprašanje, če morajo biti člani na-
čelstva in nadzorstva pismeni. Načrt odgo-
varja na to vprašanje indirektno pritrdilno.
Za člane načelstva se namreč v čl. 13 zahte-
va, da se morajo pred sodiščem lastnoroč-
no podpisati ali po svoje podpise predložiti
v poverjeni obliki. Za člane nadzorstva usta-
navlja čl. 27 dolžnost, da pregledujejo zadruž-
ne knjige in listine in bilanco; s tem se torej
od vsakega člana nadzorstva zahteva, da
zna čitati.

Člani načelstva in nadzorstva morajo bi-
ti zadružniki. Edino izjemo pozna načrt v slu-
čaju, da pripadajo kaki zadrugi kot člani dru-

ge zadruge. V tem primeru morejo biti za-
družniki včlanjenih zadrug izvoljeni v načel-
stvo ali nadzorstvo zadruge, dasi niso njeni
člani. Ker je to le izjema, bi jo bilo striktno in-
terpretirati in jo uporabljati samo za zadruge,
dočim bi za ostale pravne osebe, ki bi bile
morda priključene kaki zadrugi, ne mogla
veljati, tako da bi njihov zastopnik ne mogel
biti izbran v načelstvo ali nadzorstvo za-
druge, razun ako bi postal njen član.

Zadruga more člane načelstva in nadzor-
stva vsak čas odstaviti. Toda za tozadevni
sklep je treba po načrtu tri četrtine glasov.
Zakaj se zahteva tu kvalificirana večina, ni
lahko dobiti pametnega razloga. Mnogo bolj
na mestu bi bila določba, da bi se za odsta-
vitev zahtevala taka večina glasov kakor za
izvolitev.

V čl. 21 je slednjič v zadnjem odstavku
določeno, da člani načelstva in nadzorstva
odgovarjajo zadrugi za škodo, ki bi jo zakri-
vili. Ni pa nič povedano, v kolikem času ta
odgovornost zastara. Zato bi bilo treba tu do-
ločiti zastaralni rok, n. pr. 3 leta (avstrijski
načrt iz l. 1911) ali 5 let (nemški zadružni za-
kon). Tudi bi bilo bolje določiti, da odgo-
varjajo »osebno in solidarno«, mesto — ka-
kor je sedaj v načrtu povedano — »s celim
svojim premoženjem.«

Odgovornost po načrtu ne bi zadela one-
ga člana načelstva ali nadzorstva, ki je proti

dotičnemu sklepu takoj protestirati in poleg tega »pristojni revizijski zvezi pismeno motiviran protest predložiti«. Upošteva je primitivne razmere, ki vladajo po mnogih krajih naše države, se mi zdi ta odredba nepraktična. Kakšen smisel ima, da je treba protest vložiti pri revizijski zvezi in sicer celo motiviran protest? Kaj naj zveza — posebno večja — počne s celo kopico takih protestov in kako naj presodi, da li je protest motiviran?

Sploh se mi zdi ves zadnji odstavek čl. 21 malo srečno stiliziran. Mnogo bolj kratko, pa tudi vsebinsko bolj točno bi bilo, če bi se določilo: »Oni člani načelstva in nadzorstva, ki prekršijo svoje dolžnosti, so zadrugi osebno in solidarno odgovorni za nastalo škodo«.

Čl. 22 razpravlja o tem, iz koliko oseb sestoji upravni odbor in kako se dopolnjuje.

Prvi odstavek tega člena določa, da upravni odbor predstavlja in zastopa zadrugo sodno in izvensodno. Potrebno bi bilo tu dodati, da odborniki, ki v lastnem ali tuje imenu sklepajo z zadrugo kake pogodbe, v takem slučaju ne morejo zastopati zadruga (n. pr. pri posojilih, poroštvi itd.)

Upravni odbor voli občni zbor najdalje za 3 leta. Kdaj preneha funkcijska doba, ni natančneje povedano. Avstrijski načrt iz l. 1911 je v tem oziru določal, da preneha njihova poslovna doba s koncem onega občnega zbora, na katerem se sklepa o računskem zaključku zadnje poslovne dobe. Tudi v naš načrt bi bilo umestno privzeti to določbo.

Vsaka prememba v upravnem odboru se mora prijaviti sodišču. Tu nastane vprašanje, kdo mora izvršiti to prijavo, zlasti v slučaju, da je izvoljeno čisto novo načelstvo. Ali morajo prijavo sodišču podpisati stari ali novi odborniki? Ker so stari odborniki vsled preteka funkcijske dobe prestali biti zastopniki zadruga, bi se moglo sklepati, da morajo v takem primeru prijavo predložiti novi člani načelstva, čeprav še niso vpisani v združ-

ni register. To naziranje se da utemeljevati tudi z določbo čl. 21. tretji odstavek, kjer je rečeno, da za legitimiranje članov načelstva zadostuje zapisnik o občnem zboru.

V čl. 23 se obravnava važno vprašanje, kako objavlja upravni odbor (načelstvo) svoje sklepe in kako podpisuje v imenu zadruga.

Napram našemu sedanjemu združnemu zakonu prinaša načrt važno izpremembo, da morata za zadrugo podpisovati najmanj dva člana načelstva in se to število tudi po žadrukih pravilih ne sme zmanjšati. Enak predpis obsega tudi nemški in srbski združni zakon in si ga je bil osvojil tudi avstrijski načrt iz l. 1911. Ta za nas nova odredba se more le odobravati, ker jo dejansko izvršujejo skoro vse zadruga, četudi je naš sedanji združni zakon dopuščal možnost, da sme za zadrugo podpisovati samo po jeden odbornik. Za zadrugo je združeno z veilkov nevarnostjo, ako bi se dopuščalo, da bi smela v njenem imenu podpisovati le ena oseba.

Za večje zadruga, osobito za produktivne in za zveze, je aktualno vprašanje, če smejo imeti prokuriste, torej osebe, ki so upravičene zastopati zadrugo poleg in preko načelstva in pravoveljavno podpisovati za njo. Po našem načrtu nastavitve prokurista ali pooblaščenca za ves obrat sicer ni izrecno zabranjena, ali iz opisa zastopstvenih pravic načelstva se vidi, da ne bo dopustno, imeti uradnike, ki bi mogli v tolikem obsegu zastopati zadrugo. Zastopstvo zadruga je izrečno pridržano le načelstvu in s tem so izključene vse druge možnosti.

S stališča pravega združništva se mora priznati, da položaj, ki ga zavzema prokurist, ni združljiv z bistvom zadruga. Isto velja glede trgovskega pooblaščenca za ves združni obrat. Ali na drugi strani je treba jemati v obzir praktične potrebe mnogih zadruga, pri katerih je nemogoče, da bi pri vsa-

kem poslu sodelovala najmanj dva odbornika.

Zato bi bilo na vsak način potrebno v zakon privzeti določbo, da se morejo določene vrste poslov in zastopstvo zadruga pri tel. poslih prepustiti posameznim odbornikom in drugačnim pooblaščenem zadruga ali pa zadruginim uradnikom. V tem slučaju bi se obseg zastopstvenih pravic moral določiti po vsebini pooblastila in v toliko naj bi smeli uslužbenci tudi podpisovati za zadrugo.

V sedanjem načrtu se uslužbenci omenja le mimogrede. Tako določa čl. 10, točka 10, da se morajo pravila izraziti, kako se nastavljajo uslužbenci, čl. 26 pa odreja, da uslužbenci ne morejo biti člani nadzorstva. Člen 28 sicer pravi, da more za zadrugo polagati prisego uslužbenec, ki je v imenu zadruga sklenil sporni posel, iz česar bi se dalo sklepati, da hoče zakonski načrt vendar le priznati tudi zadruginim uslužbencem neko pravico do zastopstva; toda o tem, v koliko in pod kakimi pogoji bi smel uslužbenec zastopati zadrugo, ni nikjer nič omenjeno.

To je vsekakor prav znatna pomanjkljivost načrta, ki se bo morala popraviti.

Nadaljna vrzel v zakonskem načrtu obstoji v tem, da ne določa ničesar o zastopstvenih pravicah odborniških namestnikov, dasi sedanji srbski zadrugin zakon v čl. 30 izrečno omenja, da veljajo odredbe glede članov upravnega odbora tudi glede njihovih namestnikov, ako bi nadzorstvo kedaj odstavilo pojedine ali vse člane načelstva. Čl. 27. načrta sicer pravi, da v takem slučaju izbere nadzorstvo iz svoje sredine osebe, ki imajo začasno izvrševati dolžnosti odbornikov, toda to je tudi vse, kar je povedano o namestnikih. Zato bi bilo treba v načrt privzeti še jasno določbo, kakšne zastopstvene pravice imajo ti začasni odborniški namestniki.

Omeniti moram tu še jedno drugo pomanjkljivost, ki sicer ni velikega pomena, ali

se vendar ne sme prezreti. V sedanji načrt so dobesedno privzete mnoge določbe srbskega zadrugnega zakona. Ne vem, zakaj se ni privzel tudi čl. 26, ki pravi, da se smatrajo pozivi, sodni in drugi službeni odloki kot zadrugi dostavljeni, ako so bili izročeni kakemu članu upravnega odbora.

V formalnem oziru bi bilo pripomniti, da spada določba prvega odstavka čl. 22 po svoji vsebini v čl. 23.

V čl. 25 so našete v prvem odstavku dolžnosti upravnega odbora in so kot take navedene: skrbeti za redno knjigovodstvo v zadrugi, držati se predpisov zadrugnega zakona, zadruginih pravil in poslovnika in izvrševati sklepe občnih zborov. Za pravilno izvrševanje vseh teh dolžnosti je načelstvo odgovorno. Pričakovati bi torej bilo, da se bo spis slučajev odgovornosti v čl. 21 strinjal z opisom posameznih dolžnosti v čl. 25. Toda v tem oziru obstoji precejšnja, naravnost nerazumljiva razlika. Tako nalaga čl. 25, da je upravni odbor dolžan izvrševati sklepe občnih zborov, ali v čl. 21 ni nič omenjeno, da odgovarja upravni odbor, ako bi teh sklepov ne izvršil. Zakonski načrt je torej v tem oziru nedosleden.

Obenem se tu pojavi vprašanje, če je upravni odbor dolžan izvršiti vse sklepe občnih zborov, ne same pravičnih, ampak tudi take, ki bi bili proti zakonu ali proti pravilom. Naš načrt se kar na splošno odloči, da mora načelstvo izvršiti vse in ne dela v tem oziru nobene razlike. Brez dvoma bi bil tak predpis zakona pogrešen, ker ni mogoče od odbornikov zahtevati, da bi morali eventualno izpolnjevati, kar bi bilo nezakonito ali proti pravilom, pa naj si bi to sklenil občni zbor.

Dalje je v čl. 25 rečeno, da mora upravni odbor v prvih šestih mesecih po preteku vsakega poslovnega leta objaviti bilanco za zadnje leto. Kako naj se vrši ta objava, ni nikjer niti najmanje povedano.

Pri tej priliki pripomnim, da obsega sedanjí srbski zakon jako umestno odredbo (čl. 47), po kateri mora biti bilanca vsaj pet dni pred občinim zborom zadružnikom na vpogled. Slično odredbo je vseboval tudi avstrijski načrt iz l. 1911. Zakaj se ni privzela v naš načrt, ni jasno.

O sestavi nadzorstva razpravlja čl. 26, o njega pravicah in dolžnostih pa čl. 27.

Po čl. 26 more nadzorstvo posamezne svoje člane odrediti, da vrše funkcije članov načelstva, ako bi le-te iz kakršnegakoli vzroka poprej odstavilo. Da je pravno stališče teh odborniških namestnikov premalo točno opisano, smo videli ravno kar pri razpravi o načelstvu. Zlasti ni nikjer nič določeno, ali se

mora registracijskemu sodišču prijaviti odstavitev odbornikov takoj, ko jo odredi nadzorstvo, kdo jo mora podati, ali je treba za vodstvo zadruga designirane člane nadzorstva vpisati v zadržni register in v kakšnem obsegu imajo ti odborniški namestniki pravico zastopati zadrugo.

Drugače obsega načrt o nadzorstvu nekaj prav umestnih odredb, ki pomenjajo nasproti našemu sedanjemu zadržnemu zakonu znaten napredek. Želeti bi pa bilo, da se tudi v bodoči zakon privzame določba čl. 33 srbskega zadržnega zakona, po kateri člani nadzorstva ne morejo prenesti izvrševanja svojih dolžnosti na druge osebe.

□ □ □ VPRAŠANJA IN ODGOVORI □ □ □

Vprašanje 45: Naša hranilnica in posojilnica je spremenila pravila kakor zahteva čl. 262 fin. zak. Ali ni potem hranilnica in posojilnica prosta tudi rentnega in invalidskega davka? (H. p. v L.)

Odgovor: Iz Vašega vprašanja se vidi, da ste v zmoti. Rentnega davka namreč dejansko ne plačuje hranilnica in posojilnica sama, temveč ga ona plačuje namesto vlagateljv. Invalidski davek pa se pobira v obliki doklade k neposrednim davkom, torej tudi v obliki doklade k rentnini. Ker bi praviloma morali vlagatelji plačevati i rentnino i invalidski davek, zato ne more hranilnica in posojilnica zahtevati osvoboditve tega davka, četudi je vseh davkov in pristojbin oproščena, ker imenovana davka ona plačuje mesto vlagateljv in jih lahko vlagatelju odračuna od obresti.

Vprašanje 46: Naša kmetijska nabavna in prodajna zadruga plačuje davek na poslovni promet. Ker celoletni promet ne doseže Din. 360.000.—, vprašamo, ali ni zadruga

upravičena, da se ji kakor privatnim obrtnikom davek na poslovni promet pavšalira? (Nab. prod. z. v B.)

Odgovor: Po določilih zakona o davku na poslovni promet z dne 31. januarja 1922 (Uradni list št. 20) imajo voditi knjigo opravljenega prometa vsa podjetja, zavezana javnemu polaganju računov. Med ta podjetja spadajo tudi vse zadruga. Za ta podjetja ne velja torej ugodnost, da se davek na poslovni promet pavšalira, ako promet ne preseže letnih 360.000.—, temveč imajo zadruga brez ozira na višino prometa voditi knjigo opravljenega prometa in predlagati davčnemu uradu četrtletno izkaz o opravljenem prometu in davek na podlagi izkaza. Navodila in pogoji, kako se vodi knjiga in kako se delajo izkazi, smo dali v Narodnem Gospodarju za l. 1922 št. 3 in 6 na straneh 33—37 ter 74—77.

Vprašanje 47: Narodni Gospodar je svojčas pisal, da so kmetijske zadruga davka na poslovni promet proste. Davčni organi pa zahtevajo plačevanje davka na poslovni promet

od naše mlekarne zadruge. Ali zadrugne mlekarne niso davka na poslovni promet oproščene? (Ml. z. v P.)

Odgovor: Zakon o davku na poslovni promet ima določbo za osvoboditev davka na poslovni promet v čl. 8., točka 2 a, ki se glasi: »Poljedelci glede prometa lastnih pridelkov vseh strok poljedelstva; poljedelske zadruge glede lastnih pridelkov vseh strok poljedelstva, poljedelskih strojev, orodja in priprav, ako jim namen ni dobiček in ako ta promet opravljajo izključno s svojimi člani.« — Osvoboditev kmetijskih produktivnih zadrug od davka na poslovni promet je torej v zakonu izrečena, toda finančna delegacija v Ljubljani se je postavila na to stališče, da so kmetijske zadruge oproščene davka na poslovni promet le za one predmete, ki jih kupujejo od svojih članov in jih zopet prodajajo svojim članom. Ker pa mlekarne mleko in mlečne izdelke prodajajo trgovcem, torej ne članom, — tako pravi finančna delegacija v Ljubljani, — zato niso dani pogoji za oprostitve davka na poslovni promet. Nasproti temu popolnoma nepravilnemu stališču se je Zadruga zveza s posebno predstavko

obrnila na Generalno direkcijo neposrednih davkov v Beograd že v mesecu juliju tega leta, pa do danes še ni sprejela rešitve. V tej vlogi smo pobijali stališče finančne delegacije glavno s tem, da bi bilo naravnost nesmiselno zahtevati, da zadruga od svojih članov prevzema kmetijske proizvode in jih zopet svojim članom prodaja. Po tem bi morala vsaka zadruga imeti za člane tudi trgovce in tvorničarje, uvoznike in izvoznike, od katerih za kmetovalce potrebno blago, orodje in stroje naroča, ali katerim kmetijske pridelke prodaja. Takih zadrug pa v celi državi nimamo. In zakon, ki je določil oprostitve davka na poslovni promet za zadruge, ki poslujejo le s svojimi člani, gotovo ni mogel misliti takih zadrug, temveč je imel pred očmi kmetijske produktivne zadruge, ki sprejemajo pridelke le svojih članov in jih po predelavi prodajajo na svobodnem trgu trgovcem ali konsumentom in kmetijske nabavne zadruge, ki naročajo orodje, stroje in kmetijske potrebščine od trgovcev ali tvorničarjev na svobodnem trgu in te stvari prodajajo izključno svojim članom.

□□□□□□ ZADRUŽNIŠTVO. □□□□□□

Pomnite člani načelstva in nadzorstva, da ste pri kreditnih zadrugah strogo vezani na poslovno tajnost. Tozadevno smo dali pojasnila že v 8. številu Narodnega Gospodarja od 15. avgusta na strani 124. Potreba, varovati poslovno tajnost glede vlagateljev in glede posojiljemalcev je tem nujnejša, ker so banke začele pri vlagateljih agitirati s tem, češ da hranilnice in posojilnice ne držijo poslovne tajnosti, da naznanjajo svoje vlagatelje davkarijam itd. Posojilnice niso primorane in ne smejo v nobenem slučaju izdajati

davkariji, kdo ima naložen denar pri njih in koliko ima naloženega. To zahtevati ima le v izjemnih slučajih pravico sodišče in sicer ako se gre za kazenske slučaje, ali ako se gre za zapuščino kake osebe. Pojasnjevati morate vlagateljem, da je čisto napačno mnenje, češ da bo davkarija zvedela za njihov denar, ako ga vlagajo v hranilnice in posojilnice. Vedeti morate, da bodo vlagatelji imeli do posojilnice zaupanje le, ako strogo pazi na poslovno tajnost. V tej točki so vlagatelji najbolj občutljivi. Zato pa morate tudi gleda-

ti, da člani načelstva in nadzorstva tega, kar pri poslovanju o posameznih posestnikih izvedo, nikdar ne izrabijo. Zadruga morajo tudi paziti, da davčni zaupniki v nobenem slučaju niso v načelstvu ali nadzorstvu. Kdor bi poslovne tajnosti ne varoval, proti temu mora vodstvo nastopiti in ga v skrajnem slučaju tudi izključiti na podlagi določbe pravil, ker s svojim postopanjem škoduje koristim zadruga.

Premalo uvidevnosti kažejo vodstva nekaterih naših posojilnic. Ali ne berejo okrožnic in dopisov Zveze, ako pa jih berejo, jih gotovo zadosti ne vpoštevajo. Gotovo ne pomislijo na eno važno nalogo, da so za likvidnost posojilnice in s tem tudi za njeno zaupanje pri vlagateljih sami odgovorni. Žalibog imajo vodstva zadrug v celi Sloveniji le preveč pred očmi samo krajevne razmere, nimajo pa pred očmi celotnega pregleda o gospodarstvu, kreditu in denarstvu v celi državi, zlasti pa v Sloveniji. Zato bi jih moralo le veseliti, ako dobijo od Zveze pojasnila, kako stojijo denarne in kreditne razmere, ako dobijo nasvete, kako naj se v posameznem slučaju odločijo. Neštevilne posojilnice lahko dajo Zvezi priznanje, da so dobro in varno hodile, ako so se ravnale po nasvetih Zveze. To uvidevnost je pokazala tudi glavna skupščina Zadružne zveze, ki je postavila zahtevo, da smejo posojilnice posojila nad Din. 12.500 dovoljevati le z odobritvijo Zveze. Najbolj pa lahko priznajo pravilnost tega one naše posojilnice, ki se Zvezinih nasvetov niso držale. Naj navedem le en tak primer. Hranilnica in posojilnica v nekem delavskem kraju je imela še v začetku l. 1922 Din. 378.000.— naložb. Tega leta pa je začela z neprevidnim dovoljevanjem posojil kljub okrožnicam Zveze, kljub pojasnilom Narodnega Gospodarja in kljub več dopisom Zveze, v katerih je Zveza posojilnici odločno odsvetovala dovolitev posojil, jo opozarjala, da rajfajzenova

posojilnica investicijskih posojil ne more dovoljevati, ker je to proti namenu take posojilnice in jo opozarjala zlasti na zahtevo likvidnosti. Koncem l. 1922 je imela ta posojilnica le še Din. 155.000.— naložbe, v juliju 1923 je svoje naložbe že popolnoma izčrpala, v septembru pa prišla že v debet. Obrnila se je nato na Zvezo za dovolitev kredita, da bi mogla izplačevati vloge, na kar jo je Zveza opozorila na vse dopise iz l. 1922 in dobesedno iz enega dopisa navedla sledeče: »Posojilnica ima predvsem strogo paziti na likvidnost, ker je sicer v nevarnosti, da izgubi zaupanje vlagateljev, s katerim posojilnica stoji in pade. Pričakovati je, da bodo spomlad vlagatelji še v večji meri dvigali svoje vloge nego so jih v tekočem letu, in posojilnice, ki ne bodo imele zadostnih rezerv, da zadovoljijo vlagatelje, bodo v zelo težkem položaju, zlasti ker jim tudi Zveza pri najboljši volji ne bo mogla pomagati s krediti radi splošnega pomanjkanja denarja.« — In čez leto dni so se besede izpolnile in prepričani smo, da bi danes dotična posojilnica na podlagi teh pridobljenih izkušenj prav vestno vpoštevala nasvete Zveze in bi gotovo z največjo previdnostjo postopala pri dovoljevanju posojil! Toda kako, če pa niti za vloge ni denarja! Tedaj o posojilih pač ne more biti govora.

Na stol sedmorice v Zagrebu je vložila rekurz hranilnica in posojilnica v Predosliji proti sklepom deželnega in višjega deželnega sodišča, ki sta vpis zadruga odklonila radi prenizkega deleža. Zadruga je namreč kot rajfajzenova hranilnica in posojilnica določila delež na 10 Din., ker zakon iz l. 1889 predpisuje za rajfajzenove posojilnice, da delež ne sme iti preko zneska 50 kron. Zanimiv je sklep višjega deželnega sodišča, ki odklanja vpis zadruga z motivacijo, »da je stvar legislative skrbeti v tem pogledu za eventualno potrebne remeduro«. Na eni strani torej zakon za-

hteva, da delež ne sme znašati več kot 50 kron, ako hoče biti zadruga deležna pristojbinskih ugodnosti in ta zakon je še v veljavi. Na drugi strani pa sodišče odklanja vpis take zadruga radi prenizkega deleža in zahteva, naj zakonodaja zakon spremeni, ker ga samo noče več vpoštevati.

Stol Sedmorice v Zagrebu je ugodil rekurzu hranilnice in posojilnice v Preserju za vpis v zadrugi register. Deželno kot trgovsko sodišče in višje deželno sodišče v Ljubljani sta vpis hranilnice in posojilnice v zadrugi register odklonila radi tega, ker je bila v pravilih določba, da se v slučaju likvidacije premoženje ne deli med zadružnike, temveč da pripade župnemu uradu, da ga razdeli za gospodarske potrebe okoliša ali za ustanovitev druge take zadruga. Proti sklepu deželnega in višjega deželnega sodišča je zadruga napravila rekurz na Stol Sedmorice in je bil rekurz ugodno rešen.

Banke pošiljajo grožnje in obljube kreditnim zadrugam, da bi jih privedle k nedisciplini in dobile njihov denar v svoje lačne blagajne. Obljubljajo hranilnicam in posojilnicam po 12 % in več obresti; ako pa ne bi ubogale, pravijo, da bodo same stopile v stik z vlagatelji. Mislimo, da je zadruga zavest in disciplina pri naših članicah dovolj močna, da se ne bodo dale premotiti z obljubami niti ostrašiti z grožnjami. Ako pa bi to ne pomagalo, bo pa pomagala gotovo zavest, da so se banke začele že rušiti in da vsa znamenja kažejo, da bodo prvim polomom sledili še številni drugi. Lep članek o gonji bank za kmetiskim denarjem prinaša »Domoljub« v 44. številki od 31. oktobra t. l.

Najvišje deleže bo imela Žebljarska in železo-obrtna zadruga v Kropi in Kamnigori. Na zadnjem občnem zboru je sklenila povišanje zadrugi deležev na Din. 2000.— Ker šteje zadruga približno 270 deležev, bo znašala po povišanju lastna deležna glavica

540.000 Din. — O povišanju zadrugi deležev bi bilo potrebno govoriti in sklepati pri marsikateri zadrugi. Zadruga imajo še nizke predvojne deleže po par kronic. Rezervnih zakladov si tudi niso nabrale. Lastno premoženje večine zadrug je vsled tega tako malenkostno v primeri s prometom in s potrebnim obratnim kapitalom, da sploh ne predstavlja za upnike zadruga nikakega jamstva. Seveda so take zadruga navezane samo na tuj kapital; to pa ni zadrugi, ker po zadrugi načelu samopomoči si morajo zadrugarji tudi potrebni obratni kapital preskrbeti sami.

Zadruga šola se je zopet otvorila na državni dvorazredni trgovski šoli v Ljubljani s 3. novembrom t. l. Vpisalo se je 32 učencev, od katerih je večina prišla po posredovanju raznih zadrug. Polovica jih uživa podpore od Zadrugi zveze, ki jim je oskrbela posebno skupno stanovanje in jim je tako kljub velikemu pomanjkanju stanovanj omogočila obisk šole.

Spominski spis Zadrugi zveze v Celju ob priliki 40-letnice je lepo delo v slovenski zadrugi literaturi in vsebuje dosti materiala za bodočo zgodovino slovenskega zadruginištva. — Ivan Lapajne navaja nekaj spominov iz svojega zadrugi dela: spomine o ustanovitvi Okrajne posojilnice v Ljutomeru in Okrajne posojilnice v Krškem. — Dr. Jurtela podaja lepo sliko, kako je Hranilno in posojilno društvo v Ptuj nastopilo proti cvetočemu oderuštvi, ki je teplo zlasti uboge Haložane. M. Štibler razmotriva v velikih obrisih razvoj slovenskega zadruginištva s kritičnim merilom čistega zadruginištva, z gesli obnove zadrugi morale in depolitiziranja zadruginištva. — Za zgodovino zadruginištva dragocene pa so »Črtice iz zgodovine Zadrugi zveze v Celju«, ki jih je napisal ravnatelj Janko Lesničar in ki so jedro tega spominskega spisa.

Zadružništvo — pot do gospodarskih zbornic. »O kmečkih zadrugah jaz pač drugače mislim nego li Falkenhayn, kakor si gotovo bral v Vaterlandu. »Slovenec« seveda ni imel mnogo takega. Po mojih mislih je vobče v takih zadrugah edina rešitev konstitucijskih držav. Parlament je humbug brez napredka, brez prepričanja, brez ljubezni, brez srca, brez — vere! Propasti mora; saj malo časa živi, a n. pr. na Ogrskem že ves svet dvomi, je li še mogoč. Zadruga posameznih vrst ljudi bi bile tako prve avtonomne zbornice, katere bi vodila deželna in državna centrala v gotovih mejah.« — Tako je dr. Krek pisal v pismu 10. januarja 1892 iz Avguštinca. Kako daleč pa so še današnji politiki od razumevanja, da je parlamentarizmu treba dati novo obliko v gospodarskih zbornicah!

Pot do prave cene. »Od zadruge pričakujemo tudi moralnega napredka. Upajo, da bo zadružništvo odpravilo gonjo za dobičkom, ki je edina gonilna sila današnje gospodarske aktivnosti in da bo na njeno mesto postavilo brigo za potrebe, ki jih je treba

zadovoljiti, da bo odpravilo reklamo, laž, ponarejanje, tako da se mu na ta način posreči pomagati v menjavi resnici in pravici do vlade ali enostavneje, da privede v menjavi do prave cene.« — Tako piše znameniti francoski znanstvenik Gide o zadrugah.

Nemško zadružništvo v nevarnosti. Splošna gospodarska zmeda v Nemčiji ogroža tudi konsumno zadružništvo. Zveze konsumnih zadrug pošiljajo neprestano članicam pozive za zvišanje zadružnih deležev, kateri pa, še predno je povišanje izvršeno, vsled padanja valute že zopet izgubljajo svojo realno vrednost. Radi tega konsumnim zadrugam stalno manjka obratnega kapitala. To povišavanje deležev je kakor da bi polnili sode brez dna.

Vnovčevalno zadrugo za jajca in perutnino so si ustanovili švicarski perutninarji. Švica namreč vsako leto uvaža velike množine perutnine in jajc za milijone frankov v veliki meri tudi iz Jugoslavije. Da se povzdigne domača produkcija v perutninarstvu in zmanjša uvoz, zlasti da se preskrbi trg z domačim sortiranim blagom, so si švicarski perutninarji ustanovili vnovčevalno zadrugo.

© © © © © GOSPODARSTVO. © © © © ©

O dveh bančnih polomih poročajo listi, to sta Balkanska banka in Ujedinjena banka v Beogradu. Pri Balkanski banki znaša po bilanci, ki jo je napravil odbor upnikov, zguba Din. 56,935.940.75. Odbor upnikov je tudi ugotovil, da je bilo od cele delniške glavnice Din. 18.750.000.— v resnici vplačanih le Din. 4.599.165, torej le četrtina. Kmalu po Balkanski banki je predlagala sodišču prisilno poravnano tudi Ujedinjena banka, ki so jo ustanovile skupno tri druge banke: Gradjanska banka v Beogradu, Trgovinska v Zagrebu in Ljubljanska kreditna banka. Koncem 1. 1922 je imela Din. 97,000.000 vlog. Med upniki se

nahaja tudi Narodna banka. Banke ustanoviteljice bodo precej težko prizadete. Glede Ljubljanske kreditne banke govorijo o izgubi Din. 10,000.000. Trdi se, da bo polom Ujedinjene banke potegnil za seboj tudi belgrajsko Komisijono banko, ki je njena afiliacija. Močno prizadeti sta vsled poloma Ujedinjene banke tudi Zemaljska banka v Beogradu in Ljubljanska kreditna banka. Poslednja pa je to vest skušala ovreči.

Začelo se je rušiti in prav je, da se ruši to, kar je grajeno nesolidno ali kar je grajeno odveč, po nepotrebnem. In da so se banke po prevratu ustanovljale nesolidno in da je

bank za naše potrebe preveč, o tem danes nihče ne dvomi. Žalostno pri tem je le to, da bodo od vseh teh polomov trpeli škodo ne krivci, ampak da bodo tepeni vlagatelji, kiso bankam zaupali svoje prihranke. Banke kot dehiške družbe stojijo pod kontrolo države, kar jim daje večje zaupanje in avtoriteto. Zato bi morala država skrbeti, da to kontrolo dejansko izvršuje in pazi, zlasti na zaščito vlagateljev, ker drugače imajo sicer banke ugodnost večjega zaupanja, ker so pod državno kontrolo, v resnici pa se ta kontrola ne izvršuje in lahko neodgovorni činitelji v osebah ravnateljev in upravnih svetnikov brezvestno špekulirajo na škodo vlagateljev. Navajali smo že v zadnji številki Narodnega Gospodarja resolucije, da mora država krbeti za zaščito vlagateljev, vsled česar bi morala znatno omejiti pravico sprejemanja vlog.

Proti inflaciji. 6. novembra se je v Beogradu vršila seja upravnega odbora Narodne banke, na kateri se je šlo za rešitev vprašanja, ali naj Narodna banka poviša kontingent papirnatega denarja. V imenu zagrebških bank je namreč g. Kulmer predlagal, da bi se za izvozno kampanjo v jeseni izdalo v obliki kratkoročnih meničnih posojil Din. 500.000.000. Proti temu sta nastopila navzoča ministra: finančni dr. Stojadinović in trgovinski dr. Kojić. Finančni miniter je navajal, da pride pri nas na vsako glavo 500 Din., dočim pride v Čehoslovaški 640 Kč., na Francosekm 900 Fr. Seveda potrebuje ta Francoska in Čehoslovaška veliko več denarja na glavo kot industrijski državi, dočim ga nam kot agrarni državi ni treba. Minister smatra, da je pomanjkanje denarja splošen pojav, ne samo v naši državi, temveč tudi v bogatih državah kakor Francija, Anglija, Amerika in Japonska. Ako bi se kontingent zvišal, bi zopet rasla dražinja, bi zopet naša valuta začela skakati in

bi se gospodarsko stanje zopet poslabšalo, zlasti bi se proračunsko ravnotežje, doseženo s takim trudom, zopet zrušilo. Ako industriji manjka denarja, je to dokaz, da je začela delati z nezadostnimi kapitali, in ako se kontingent papirnatega denarja zviša in bo vsled tega vrednost denarja zopet padla, bo pomanjkanje pri industriji še večje. Tudi Anglija ima krizo v industriji, kjer je poldrugi milijon delavstva brez posla. Zato je treba današnji težki položaj premagati, treba stopnjema iti na boljšo pot, ne pa se zadolževati. Isto stališče je zastopal viceguverner Narodne banke dr. Protić in minister za trgovino in industrijo dr. Kojić, ki je zlasti poudarjal, da naš izvoz raste in je upati, da se koncem leta izvoz in uvoz izenačita.

Nato je upravni svet ugotovil, da ne vlada pomanjkanje denarja, temveč da se krediti ne uporabljajo pravilno in je izdal v tem smislu komunikacije.

Vojvodinski kmetje so vendar še daleč za našimi kmeti. Listi namreč poročajo, da so banke ugotovile, da so to jesen vojvodinski kmetje prodali za približno 170 milijonov pridelkov, pa so se v istem času vloge v bankah zvišale le za 5 milijonov dinarjev. Bankam vojvodinski kmetje ne zaupajo; naši tudi ne in oboji imajo čisto prav. Toda naši kmetje imajo svoje hranilnice in posojilnice, vojvodinski jih pa nimajo. Zato spravljajo denar v posebne steklenice in steklenice zakopavajo v zemljo. Pač žalostno, da kmetje nimajo svojih zadrug in se pri današnjem silnem pomanjkanju denarja odtegujejo prometu še na ta način velike vsote.

Pri polomu Ujedinjene banke v Beogradu so prizadeti tudi državni zavodi, ki tako radi pomagajo beograjskim bankam. Listi poročajo, da ima Narodna banka terjati približno 12.000.000, Poštna hranilnica 5.000.000, razredna loterija 1.500.000 in Državna hipotekar-

na banka okrog 2.000.000 dinarjev. Solidnejši zavodi v Sloveniji, gotovo pa združništvo se ne more pohvaliti, da bi zavodi, ki smo jih navedli, pokazali kaj kulantnosti in pri njih nalagali svoj denar. — Glede Ljubljanske kreditne banke potrjujejo, da ima terjati okoli 11.000.000 dinarjev.

Lepa primera za inflacijo. Zvezni kancler dr. Seipl je v nekem svojem volilnem govoru povedal sledeče: »Kakor gotovi bolniki vedno in vedno zahtevajo omotičnih sredstev, da ne bi čutili bolečine, tako je tiskarski stroj postal v nekaterih državah brizgalnica za morfij, s katero skušajo omotiti oziroma olajšati trenutno bolezen države. Bolnik pa se je, kakor pri morfiju, tudi pri inflaciji na strup polagoma tako navadil, da mu je strup postal potreba in bi bil na tem strupu poginil, ako mu ne bi bil energičen zdravnik v poslednji uri izbil iz roke brizgalnice za morfij«. Tisti bolnik v zadnji uri je bila Nemška Avstrija in energični zdravnik, ki jo je rešil, je bil kancler dr. Seipl. — Zanimivo je, da se tudi pri nas vedno bolj oglašajo krogi, ki zahtevajo zvišanje kontingenta novčanic — inflacijo. Res bi nam ta za trenutek pomagala iz zadreg in olajšala gospodarske bolečine — pomanjkanje denarja; toda posledica bi bila zopet, kot je vselej izkušnja pokazala, povišanje draginje in vsled povišanja draginje še hujše pomanjkanje denarja in za to bolečino zopet potreba nove injekcije morfija, — nova inflacija.

Zastopniki čeških gospodarskih krogov, trgovci, industriji in poljedelci so obiskali v oktobru t. l. našo državo in so imeli v Belgradu, Zagrebu, Novem Sadu in Ljubljani posvetovanja z našimi gospodarskimi zastopniki. Namen temu obisku je bil razširiti v Jugoslaviji trg za češkoslovaške izdelke in pridelke zlasti ker jih Italija skuša močno

izpodriniti. V Belgradu in Zagrebu čeških zastopnikov nekateri listi niso nič kaj prijazno pozdravili. Ljubljana pa jim je 22. oktobra pripravila zelo lep sprejem. Pri posvetovanju se je razpravljalo o velikih možnostih uvozne in izvozne trgovine med obema državama in opozarjalo na potrebo direktnih gospodarskih stikov brez posredovanja Dunaja in Trsta. Mogoče se bo le dalo doseči, da bomo češki sladkor dobivali naravnost od čeških izvoznikov, ne pa kot sedaj, od italijanskih trgovcev iz Trsta.

Vplačila za pokojninsko zavarovanje so z naredbo ministra za socialno politiko zopet povišana (Uradni list št. 99 z dne 26. 10. 1923). Pri letnih prejemkih do Din. 2400 je treba plačati mesečno Din. 18.—, do Din. 4200 mesečno Din. 36.— kot premijo itd. v desetih razredih. V IX. plačilni razred spadajo oni, ki imajo prejemkov od Din. 17.281.— do Din. 20.400.—. Plačevati imajo mesečno premijo Din. 162.— (84 Din. službodajnik in 78 Din. nameščenec). V X. plačilnem razredu so oni, ki imajo letno nad Din. 20.401.—. Plačevati imajo mesečno premijo Din. 180.—, polovico službodajnik, polovico nameščenec.

Zanimivo je to, da spadajo pod pokojninsko zavarovanje tudi osebe, ki imajo le 150 Din. letnih prejemkov. Za take mora službodajnik plačevati 216 Din. letnih premij, torej veliko več nego znašajo prejemki. Ta najnižja meja za pokojninsko zavarovanje je namreč ostala iz prvotnega avstr. zakona, po katerem je začela pokojninsko-zavarovalna dolžnost šele za one, ki so prejemali najmanj 600 K plače. 600 zlatih kron pa bi danes odgovarjalo približno 12.000 Din. letnih prejemkov. Čudno je, da se tudi to ni spremenilo valutnim razmeram primerno.

Za vsa objavljena vabila, pri katerih ni izrečno drugače določeno, velja določba: Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in pri istem dnevnem redu drug občen zbor, ki veljavno sklepa ne glede na število navzočih članov.

Izredni občni zbor Hranilnice in posojilnice pri Sv. Mihaelu poleg Šoštanja, r. z. z. n. z., se vrši v soboto dne 8. decembra 1923, ob 9. uri dopoldan v uradnem prostoru. 1. Sprememba pravil. 2. Slučajnosti.

Izredni občni zbor Hranilnice in posojilnice v Slivnici pri Celju, r. z. z. n. z., se bo vršil dne 25. novembra 1923, ob pol 9. uri dopoldne v posojilniški pisarni. 1. Sprememba pravil. 2. Slučajnosti.

Občni zbor Hranilnice in posojilnice v Preski, r. z. z. n. z., se bo vršil dne 25. novembra 1923, ob 3. uri popoldan v društvenem domu. 1. Sprememba pravil. 2. Slučajnosti.

Občni zbor Kmetijske nabavne in prodajne zadruge v Kranju, r. z. z. o. z. v likvidaciji, se bo vršil dne 26. nov. 1923, v Ljudskem domu v Kranju, ob 10. uri dop. 1. Sklepanje o poročilu likvidatorjev. 2. Sklepanje o shrambi poslovnih knjig.

Občni zbor Kmečke hranilnice in posojilnice v Rajhenburgu, r. z. z. n. z., se bo vršil v nedeljo dne 25. novembra 1923, ob pol 9. uri dopoldne v posojilniških prostorih. 1. Poročilo načelstva in nadzorstva. 2. Odobritev rač. zaključka za l. 1922. 3. Slučajnosti.

Občni zbor Kmečke hranilnice in posojilnice v Šmarju pri Jelšah, r. z. z. n. z., se vrši dne 25. novem-

bra 1923, ob 15. uri v posojilniških prostorih v kaplaniji. 1. Čitanje zapisnikov rednega in izrednega občnega zbora. 2. Poročilo načelstva in nadzorstva. 3. Potrjevanje rač. zaključka za l. 1922. 4. Sprememba obrestne mere. 5. Slučajnosti.

Občni zbor Prve gradbene zadruge v Gor. Straži, r. z. z. o. z., se bo vršil dne 25. nov. 1923, ob 1. uri pop. v hotelu »Union« v Novem mestu. 1. Čitanje zapisnika ustanovnega občnega zbora. 2. Volitev načelstva. 3. Volitev nadzorstva. 4. Slučajnosti.

Občni zbor Hranilnice in posojilnice v Št. Ilju pod Turjakom, r. z. z. n. z., se bo vršil dne 2. decembra 1923, ob 15. uri v hranilničnem prostoru, hiš. št. 2. 1. Poročilo načelstva in nadzorstva. 2. Odobritev rač. zaključka za l. 1922. 3. Volitev enega člana načelstva. 4. Določitev obrestne mere za hranilne vloge in za posojila v letu 1924. 5. Slučajnosti.

Oklic upnikom. — Upniki podpisane zadruge se v smislu § 40 zadr. zakona pozivljajo, da priglase svoje terjatve. Senčur, dne 23. aprila 1923. — Mlekarska zadruga v Senčurju, r. z. z. o. z. v likvidaciji.

Poziv upnikom. — Kmetijska nabavna in prodajna zadruga v Predgradu, r. z. z. o. z. v likvidaciji pozivlja tem potom vse upnike, da prijavijo svoje terjatve do zadruge likvidacijskemu odboru.

Občni zbor Hranilnice in posojilnice v Loškem potoku, r. z. z. n. z., se bo vršil dne 25. novemb. 1923 ob 15. uri v župnišču. 1. Čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora. 2. Poročilo a) načelstva, b) nadzorstva. 3. Odobritev računsk. zaključka za l. 1922. 4. Volitev a) načelstva, b) nadzorstva. 5. Slučajnosti.

ZADRUŽNA GOSPODARSKA BANKA D. D.

LJUBLJANA - MIKLOŠIČEVA CESTA 10
Telefon št. 57 in 470 V LASTNI PALAČI VIS-A-VIS HOTELA UNION Telefon št. 57 in 470

Podružnice: Djakovo, Maribor, Sarajevo, Sombor, Split, Šibenik. Ekspozitura: Bled.

Kapital in rezerve skupno nad Din. 15,000.000.—

Pooblaščen prodajalec srečk Državne razredne loterije.

Kupuje in prodaja tuje valute in devize, sprejema vloge v tekočem računu in
na vložne knjižice ter preskrbuje vse bančne in borzne transakcije
pod najugodnejšimi pogoji.

OBLAČILNICA ZA SLOVENIJO v LJUBLJANI

R. Z. Z. O. Z.

MANUFAKTURA NA DEBELO IN DROBNO

Centralno skladišče

v novi palači "Vzajemne posojilnice" v Ljubljani, Miklošičeva cesta.

Prodajalne na drobno: Stritarjeva ulica št. 5 in Dunajska cesta št. 29.

Podružnica v Somboru (Bačka).

Telefon št. 550

Prvovrstni proizvodi! — Cene solidne!

Pošt.-ček. št. 10.222

GOSPODARSKA ZVEZA

notira sledeče cene:

SEMENA:

Domača detelja črna, plombirana, garantirano čista brez predenice po	Din.	45.—
Rdeča detelja, inkarnatka, po	"	22.50
Lucerna ali nemška detelja po	"	40.—
Semenska pesa „Eckendorfer“ in „Mamuth“ po	"	18.—

GNOJILA:

Kalijeva sol 42% po	Din.	150.—	za 100 kg
Kostni superfosfat z 18% v vodi raztopne fosforove kisline, z vrečami po	"	260.—	" 100 "
Rudninski superfosfat s ca 16% v vodi raztopne fosfor. kisline (vreče a 100 kg) po	"	175.—	" 100 "
Bela razklejana kostna moka 32—34% po	"	250.—	" 100 "
Tomaževa žlindra 18% po	"	180.—	" 100 "
Cement po	"	90.—	" 100 "

Cene veljajo pri odjemu originalnih vreč, pri vagon-kih pošiljkih se prednje cene razumejo lko vsaka postaja v Slovenijo.

KRMILA:

Lanene tropine po Din. 4 za kg. Vreče po 50 kg.

Orehove tropine, vsebuječe 42% beljakovin in maščobe po Din. 3.50 za kg z vrečami. Vreče po 75 kg.
Klajno apno po Din. 4.—

VINOGRADNIŠKE IN KMETIJSKE POTREBŠČINE:

Drevesne škropilnice bakrene po	Din.	600.—	
Modra galica po Din. 10.50 za kg, pri manjšem odjemu	kg	12.—	
Žveplo, dvojno rafinirano	kg	4.—	
Trierje (žitne čistilnice) trdke Heid, znamka I A po	"	3.500.—	
Trierje (žitne čistilnice) trdke Heid, znamka I B po	"	3.000.—	
Mlatilnice na ročni in gepeljni pogon po	"	4.000.—	
Mlatilnice na gepeljni pogon s siti in tresali po	"	6.500.—	
Gepeljni na 35 obratov po	Din. 4.500.—	Gepeljni na 24 obratov po	4.500.—

Poleg tega so na razpolago vsakovrstni poljedelski stroji, kakor:

čistilniki (pajtelni), plugi, brane poljedelske, brane travniške, brzoparilniki, gnojilne sesalke, vodne sesalke, lesene grablje, bruši za kose, kose itd.